

Prof. dr hab. Marek Bojarski
professor emeritus Uniwersytetu Wrocławskiego.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Diany Dajnowicz-Piesieckiej pt. „Porwania rodzicielskie w ujęciu prawnym i kryminologicznym”, Białystok 2017 r. s. 356,
napisanej pod kierunkiem prof. zw. dra hab. Emila Pływaczewskiego

A. Wybór tematu

Decyzję o wyborze tematu należy uznać za słuszną. Co więcej temat ten dotyczy bardzo istotnej sfery - relacji dorosłych do dzieci, a w szczególności rodziców do swoich dzieci. Problematyka dotycząca tych wzajemnych relacji jest przedmiotem zainteresowania prawa karnego, w sytuacji gdy naruszone są żywotne interesy dzieci. Prawo karne nie może być obojętne wobec krzywdzących zachowań w odniesieniu do dzieci.

Autorka dostrzega ten problem w sytuacjach porwań rodzicielskich. Jej badania przybliżają czytelnikowi obraz rzeczywistości w tym zakresie oraz reakcji wymiaru sprawiedliwości na takie zachowania. Jest to niewątpliwie duża wartość prezentowanej pracy i stąd wyrazić należy bardzo pozytywną ocenę w zakresie doboru pola badawczego.

B. Merytoryczna zawartość pracy

Autorka wprowadza czytelnika do badanej problematyki omówieniem kwestii zabrania i oddzielenia dziecka przez jednego z rodziców od drugiego, w aspekcie prawnym i kryminologicznym.

Bardzo istotną część pracy stanowi rozdział I. Autorka prezentuje w nim metodykę badań. Ma świadomość, iż zjawisko porwań rodzicielskich to zarówno poważny problem społeczny, jak i prawny.

Realizując kompleksowe badania tego zjawiska Autorka dostrzegła potrzebę sformułowania definicji porwania rodzicielskiego. Ujęcie tego zagadnienia w przepisie art. 211 k.k. nie jest zdaniem Doktorantki wystarczające dla skutecznej walki z tym zjawiskiem. W tym zakresie Autorka cytuje orzeczenie SN, które wskazuje na pewne ułomności tej definicji, tj. na brak spojrzenia społecznego.

Dla potrzeb pracy Autorka wskazuje na konieczność ustalenia definicji operacyjnej porwań rodzicielskich. Z takimi porwaniami mamy do czynienia w sytuacji, w której jeden z rodziców małoletniego w wieku poniżej lat 15 porywa go, wbrew woli drugiego rodzica lub innej osoby powołanej w danym czasie do opieki nad dzieckiem i uprowadza je lub zatrzymuje. Na takim ujęciu porwania małoletniego Autorka prowadzi badania nad tym zjawiskiem.

Niezmiernie ważnym aspektem recenzowanej dysertacji jest ustalenie hipotezy, którą Autorka zamierza zweryfikować badaniami. W dysertacji badania prowadzone są dwutorowo, tj. w aspekcie kryminologicznym i prawnym. Jeśli chodzi o ujęcie prawne, to Autorka zadaje pytanie czy obecna regulacja prawna w miarę skutecznie zabezpiecza przed porwaniami rodzicielskimi. Wstępnie Jej zdaniem ta rola jest ograniczona. Jeśli chodzi o aspekt kryminologiczny to zamierzeniem Autorki jest przedstawienie obrazu tego przestępstwa w praktyce, celem znalezienia właściwych środków do jego zwalczania.

W rozdziale I zawarte są również informacje co do metod, technik i narzędzi badawczych. Takie szerokie przedstawienie przedpola badań jest niewątpliwą wartością dysertacji, bowiem wyjaśnione zostały zasady jakimi kierowała się Doktorantka w badaniach rzeczywistości porwań rodzicielskich.

W rozdziale II Autorka prezentuje akty prawa międzynarodowego oraz europejskiego, które regulują problematykę porwań rodzicielskich. Tu znajdujemy ciekawą próbę porównania tych sposobów z rozwiązaniami ustawodawcy polskiego. Na tle tej prezentacji, w rozdziale III, Doktorantka przedstawia historię ustawodawstwa dotyczącego uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego, poczynając od okresu zaborów, rozwiązania przyjętego w kodeksie karnym z 1932 r. i kodeksu karnego z 1969 r.

Analiza ustawowych znamion przestępstwa z art. 211 k.k. z 1997 r. jest przedmiotem rozważań rozdziału IV. Autorka szczegółowo analizuje ustawowe cechy przepisu z art. 211 k.k., ze szczególnym uwzględnieniem ustawowych znamion podmiotu tego przestępstwa, które mają istotne znaczenie przy kwalifikacji prawnej zachowania porwania rodzicielskiego. Dalej Autorka omawia pozostałe ustawowe znamiona tego przestępstwa.

Dużą wartość prezentują kolejne rozdziały pracy, a dotyczące badań empirycznych. Tu Autorka rozważa problem dynamiki i etiologii porwań rodzicielskich w świetle danych policyjnych. Dalej prezentuje obraz porwań rodzicielskich na podstawie badań aktowych, by w końcu zaprezentować obraz działań wymiaru sprawiedliwości w tych sprawach.

Obok tych bardzo żmudnych i ciekawych badań, Autorka podejmuje próbę sformułowania metod w celu zapobiegania i przeciwdziałania porwanom rodzicielskim. Znajdujemy tu obraz działalności polskich organów wymiaru sprawiedliwości na rzecz zapobiegania porwanom rodzicielskim, następnie zaprezentowano inicjatywy realizowane przez organizacje pozarządowe, a w końcu wysunięto propozycję zmian w zakresie stosowania interpretacji przepisu z art. 211 k.k., które zdaniem Autorki mogłyby wzmocnić sferę zapobiegania i przeciwdziałania przestępstwu porwań rodzicielskich. Uwagi Doktorantki są inspirujące do dalszej dyskusji w zakresie poszukiwania właściwych metod i środków zwalczania tej przestępczości. Nie zawsze należy się zgodzić z Jej propozycjami, ale warto wziąć je pod uwagę.

W głównym nurcie badań Autorka prowadzi rozważania nad istotą przestępstwa opisanego w art. 211 k.k. Rozważania te prowadzone są na tle ustaleń w zakresie obowiązków i praw rodziców do wykonywania pieczy nad osobą oraz majątkiem dziecka. Gdy realizacja tych praw i obowiązków godzi w dobro dziecka - uznaje się, że rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej. Pozbawienie dziecka możliwości styczności z rodzicami jest istotą porwania z art. 211 k.k. Oczywiście podmiotem tego przestępstwa, obok rodzica pozbawionego władzy rodzicielskiej, może być każdy kto wypełnia ustawowe znamiona przestępstwa z art. 211 k.k. Autorka wnikliwie rozważa kwestię odpowiedzialności karnej rodzica, z uwzględnieniem stanowiska SN. W kontekście odpowiedzialności z art. 211 k.k. rozważa również kwestie nie tylko opieki nad małoletnim, ale również sprawowania nad nim nadzoru. W tym zakresie odwołuje się do bogatej literatury kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, co w zdecydowany sposób podnosi walory pracy.

W zakresie istoty strony przedmiotowej tego przestępstwa, Autorka stara się wyjaśnić na czym polega uprowadzenie czy zatrzymanie małoletniego, które to ustalenia mają decydujący wpływ na postawienie zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 211 k.k. W tym zakresie prezentuje stanowisko doktryny i to jeszcze z okresu obowiązywania kodeksu karnego z 1932 r. Doktorantka umiejętnie posługuje się argumentami wyrażanymi w tym zakresie w literaturze przedmiotu, ukazując kompetencje do prowadzenia dyskusji naukowej.

W ramach tego rozdziału Autorka prezentuje również kwestie związane z formami stadialnymi i zjawiskowymi przestępstwa z art. 211 k.k.

Osobiście odczuwam pewien niedosyt przy prezentacji kwestii zbiegu przestępstw i zbiegu przepisów ustawy. Te zagadnienia zarówno w teorii, a przede wszystkim w praktyce, rodzą najwięcej problemów. Praktycy wymiaru sprawiedliwości odczuwają potrzebę pogłębionej analizy tej kwestii by rozwiązać ich wątpliwości, a w dysertacji znajdujemy w zasadzie niecałe dwie strony na omówienie tego trudnego zagadnienia. Co więcej Autorka nie odnosi się tu do literatury dotyczącej tej kwestii - co czyni tę część pracy bardzo ubogą.

Na uznanie zasługuje za to rozdział dotyczący dynamiki i etiologii porwań. Autorka prezentuje tu zarówno statystykę policyjną, jak i dane aktowe sądów. Ta część pracy ma bogaty walor poznawczy. Analiza zaprezentowana w tej części wskazuje, że Autorka doskonale orientuje się w problematyce badań empirycznych i widać w tym opracowaniu Jej duże zaangażowanie w badany problem.

Część empiryczna to nie tylko statystyka, ale również ustalenia dotyczące kryminologicznych aspektów porwań. W tym rozdziale Autorka przybliży obraz sprawcy przestępstwa w takim zakresie jak jego płeć, miejsce zamieszkania, liczba posiadanych dzieci, stan cywilny, liczba osób pozostających na jego utrzymaniu, wykształcenie, zawód, zakres posiadanej władzy rodzicielskiej, karalność, wykształcenie, itp.

Prezentacja materiału badawczego jest bardzo bogata i w zasadzie daje pełny obraz zarówno sprawcy, jak i jego przestępnego działania. Podobnie bogaty materiał badawczy Doktorantka prezentuje w rozdziale VII, tj. dotyczącym sądowej reakcji na popełnione przestępstwo z art. 211 kk. Tu, tak jak poprzednio, zakres informacji badawczej jest imponujący.

Rozprawę kończą rozważania w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania porwanom rodzicielskim.

W pracy znajdujemy zwięzłe podsumowanie, w którym Autorka weryfikuje postawione na wstępie hipotezy badawcze. Tego rodzaju podsumowanie pozwala zorientować się czytelnikowi, w jakim zakresie Autorce udało się przedstawić, zbadać i omówić zjawisko, które stanowi o istocie przestępstwa z art. 211 k.k.

Uważam, że Doktorantka doskonale wywiązała się z postawionego przed nią zadania. Załączony do rozprawy wykaz literatury jest bogaty, a wykazy tabel i wykresów, kwestionariusz ankiety ułatwiają znalezienie interesującej czytelnika kwestii.

C. Konkluzja

Reasumując wyżej przedstawione uwagi uważam, że dysertacja Pani mgr Diany Dajnowicz-Piesieckiej pt. „Porwania rodzicielskie w ujęciu prawnym i kryminologicznym” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

Praca w pełni odpowiada wymaganiom określonym w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65 poz. 595 ze zm.).

Oceniając rozprawę z pełnym przekonaniem mogę stwierdzić, że Kandydatka do uzyskania stopnia naukowego doktora w dziedzinie nauk prawnych wykazała się ogólną wiedzą, jak i umiejętnościami prowadzenia pracy naukowej - w związku z tym uważam, że praca może stanowić podstawę do dalszego procedowania w zakresie przewodu doktorskiego. Co więcej uważam, że przedstawiona mi do oceny dysertacja, w szczególności w warstwie kryminologicznej zasługuje na wyróżnienie i wobec powyższego składam taki wniosek pod rozagę Wysokiej Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku.

prof. dr hab. Marek Bojarski